

Natalia Mrozek

Ochrona wizerunku osób powszechnie znanych

Opiekun naukowy: dr Joanna Buchalska

Natalia Mrozek – studentka czwartego roku Prawa (specjalność gospodarcza) w Akademii Leona Koźmińskiego w Warszawie. Laureatka stypendiów Rektora ALK dla najlepszych studentów oraz Fundacji Koźmińskich.

Abstrakt

Dynamiczny rozwój środków masowego przekazu, wpływając na szybszą możliwość przekazywania informacji przez media, wywołał zwiększające się niebezpieczeństwo zagrożenia i naruszenia dóbr osobistych. Mimo obowiązku ich poszanowania, coraz częściej dochodzi do ingerencji w prawo do wizerunku. Szczególnie narażone są osoby powszechnie znane, które wzbudzają społeczne zainteresowanie. Niniejsze opracowanie stanowi próbę określenia treści prawa do wizerunku na podstawie przepisów kodeksu cywilnego¹ i ustawy o prawie autorskim i prawach pokrewnych². Przedstawiono również przykładowy katalog naruszeń prawa do wizerunku na podstawie orzecznictwa sądów powszechnych i Sądu Najwyższego. Głównym celem autorki artykułu jest ukazanie ochrony przysługującej osobom powszechnie znanym na gruncie przepisów prawa cywilnego, których dobra osobiste zostały naruszone w związku z bezprawnym rozpowszechnieniem ich wizerunku. Niewątpliwie unikatową częścią tej publikacji jest część empiryczna, którą stanowi ankieta przeprowadzona wśród aktorów Teatru Narodowego w Warszawie. Ankieta ma na celu przedstawienie poglądów osób powszechnie znanych związanych z zagadnieniem prawa do wizerunku.

---

¹ Dz. U. 2020 r. poz. 1740.

² Dz. U. 2019 r. poz. 1231.

Słowa kluczowe: dobra osobiste, ochrona wizerunku, prawo do wizerunku, naruszenie prawa do wizerunku, osoby powszechnie znane

Image protection of well-known people

Abstract

The dynamic development of the mass media, which has resulted in a faster possibility of information transfer by the media, has caused an increasing possibility of violation of personal rights. In spite of the obligation to respect them, the right of publicity is more and more often interfered with. Particularly vulnerable are people who are well-known and their life brings a lot of public attention. This article is an attempt to determine the content of the image right on the basis of the provisions of Civil Code and Act on Copyright and Related Rights. An exemplary catalog of infringements of the right of publicity based on the jurisprudence of common courts as well as the Supreme Court is also presented. The main part will show how the protection is provided to celebrities under civil law regulations, whose personal rights have been violated in connection with illegal promulgation of their image. Undoubtedly, a unique part of this article is the empirical part, which is a survey conducted among the actors of the National Theatre in Warsaw. The objective of the survey is to present the views of people commonly known related to the issue of the right of publicity.

Keywords: personal rights, image protection, right of publicity, violation of image right, well-known people

1. Wprowadzenie

Od zarania dziejów człowiek, a w szczególności jego wygląd, był obiektem podziwu, natchnienia i inspiracji dla wielu artystów. Sztuka antyczna wyróżniała się pełnymi harmonii i pięknymi rzeźbami na wzór idealnego ciała ludzkiego. W czasach renesansu, kiedy za sprawą humanizmu wzrosło zainteresowanie człowiekiem, powstały najsłynniejsze dzieła przedstawiające sylwetki ludzkie, takie jak rzeźba Dawida autorstwa Michała Anioła czy Mona

Lisa – Leonarda Da Vinci. Wiele z nich powstało dzięki zmuśnieniu artysty, który utrwalając podobiznę portretowanego modela, pozwalał na podziwianie go przez kolejne stulecia. Wraz z postępowaniem technologicznym nadeszła jednak możliwość szybszego utrwalania wizerunku. Za sprawą wynalezienia fotografii w XIX wieku obrazy zaczęły być wypierane na rzecz zdjęć, które szybko zyskiwały na swej popularności. Rozwijająca się tendencja oraz równoległe kształtowanie koncepcji dóbr osobistych, wymuszały potrzebę uregulowania prawa do wizerunku i przyznania uprawnionemu podmiotowi środków ochrony w razie jego bezprawnego naruszenia. Na szczególną uwagę zasługują osoby powszechnie znane, które wzbudzają ogólne zainteresowanie. O ile w zakresie pełnionych przez nich funkcji powinny się z tym liczyć, o tyle nie tracą prawa do ochrony sfery życia prywatnego przed ingerencją osób trzecich (Sieńczyło-Chlabicz i Banasiuk, 2014, s. 99). Rozwój nowych technologii sprawił, że coraz częściej dochodzi jednak do bezprawnej ingerencji w prawo do wizerunku i prywatności osób popularnych.

Celem pracy jest określenie treści prawa do wizerunku w oparciu o problematykę dóbr osobistych, przedstawienie działań mogących prowadzić do naruszenia tego prawa oraz sposobów jego ochrony na gruncie przepisów cywilnoprawnych. Zjawisko zostanie omówione na przykładzie osób powszechnie znanych, które ze względu na cel mediów, jakim jest często zdobycie sensacji, są najbardziej narażone na ingerencję w swoje uprawnienia. Praca zostanie poparta orzecznictwem sądów powszechnych oraz Sądu Najwyższego. Niewątpliwie atutem publikacji będzie przedstawienie wyników ankiety przeprowadzonej wśród aktorów Teatru Narodowego w Warszawie. Ankietę przeprowadzono w celu przedstawienia poglądów osób powszechnie znanych na temat wizerunku.

2. Istota dóbr osobistych i ich charakter

Odzyskanie przez Polskę niepodległości i potrzeba ujednoczenia prawa wpłynęły na unormowanie ochrony dóbr osobistych. Przez pierwszą połowę XX wieku w różnych aktach prawnych ochroną były obejmowane konkretne dobra osobiste. Dopiero w ustawie z 1950 r. Przepisy ogólne prawa cywilnego³ został wprowadzony przepis ogólny dotyczący ochrony dóbr osobistych, który stanowił, że osoba, której dobro osobiste zostało naruszone bezprawnym działaniem, może żądać ochrony prawnej. Pełne unormowanie ochrony dóbr osobistych zostało

---

³ Dz. U. 1950 nr 34 poz. 311.

wprowadzone w 23 i 24 artykule ustawy z dnia 23 kwietnia 1964 r. – Kodeksu cywilnego⁴. Problematykę tego zagadnienia wsparła dodatkowo Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r.⁵ regulująca podstawowe prawa i wolności człowieka. Jednym z najważniejszych znaczeń dla dóbr osobistych ma artykuł 30 Konstytucji, który stanowi, że przyrodzona i niezbywalna godność człowieka stanowi źródło wolności i praw człowieka i obywatela. Oznacza to, że godność człowieka jest podstawowym źródłem wszystkich innych dóbr osobistych, ponieważ przysługuje osobie ludzkiej z samego faktu jej człowieczeństwa (Promieńska, 1991, s. 10).

Zgodnie z art. 23 k.c. dobra osobiste to w szczególności zdrowie, wolność, cześć, swoboda sumienia, nazwisko lub pseudonim, wizerunek, tajemnica korespondencji, nietykalność mieszkania, twórczość naukowa, artystyczna, wynalazcza i racjonalizatorska. Ustawodawca ograniczył się zatem do podania przykładów dóbr osobistych tworząc ich otwarty katalog. Taki zabieg pozwala na tworzenie nowych dóbr, które mogą być bardziej uszczegółowionymi postaciami już tych wymienionych (Pazdan, 2012). Ich klasyfikację może utrudniać jednak brak normatywnej definicji dóbr osobistych, której w takim przypadku należy doszukiwać się w doktrynie i orzecznictwie sądowym. S. Grzybowski, przyjmując podejście subiektywne, stwierdził, że dobra osobiste to „indywidualne wartości świata uczuć, stanu życia psychicznego człowieka” (Grzybowski, 1957, s. 78). Odmienne stanowisko przyjął Z. Radwański, który, posługując się kryterium obiektywnym w przedmiocie istoty dóbr osobistych, uważał, że „są to dobra nieodłącznie związane z człowiekiem, i to bez względu na stan jego psychiki i stopień wrażliwości” (Radwański i Olejniczak, 2017, s. 163). Autor dodał, że pojęcie dóbr osobistych „odnosi się do uznanych przez system prawny wartości (tj. wysoko cenionych stanów rzeczy), obejmujących fizyczną i psychiczną integralność człowieka, jego indywidualność oraz godność i pozycję w społeczeństwie, co stanowi przesłankę samorealizacji osoby ludzkiej” (Radwański i Olejniczak, 2017, s. 162). Judykatura poparła ten pogląd i w wyroku z dnia 6 maja 2010 r. Sąd Najwyższy⁶ uznał, że dobra osobiste, ujmowane są w kategoriach obiektywnych, jako wartości o charakterze niemajątkowym, ściśle związane z człowiekiem, decydujące o jego bycie, pozycji w społeczeństwie, będące wyrazem odrębności fizycznej i psychicznej oraz

⁴ Dz. U. 2020 poz. 1740 – dalej „k.c.”.

⁵ Dz. U. 1997 nr 78 poz. 483 – dalej „Konstytucja”.

⁶ Wyrok SN z dnia 6 maja 2010 r., II CSK 640/09, LEX nr 598758.

możliwości twórczych, powszechnie uznane w społeczeństwie i akceptowane przez system prawny.

Należy zgodzić się ze stwierdzeniem, że próby zdefiniowania dóbr osobistych opierają się głównie na wskazaniu ich charakterystycznych cech. Nierozzerwalność dóbr z człowiekiem jest najważniejszą i najbardziej dostrzegalną cechą podkreślającą, że dóbr osobistych nie można od człowieka oddzielić i przenieść na inną osobę. Niemożność rozporządzania dobrami osobistymi przejawia się w zakazie ich zbywania, zrzekania czy dziedziczenia, z uwagi na ścisłe powiązanie z ich podmiotem. Takie stanowisko przyjął w wyroku z dnia 18 lipca 2001 r. Sąd Apelacyjny w Katowicach⁷, którego zdaniem dobra osobiste spełniają również funkcje indywidualizujące podmiot, gdy ich ścisły związek z podmiotem wyraża się tym, że powstają one razem z podmiotem i razem z nim wygasają oraz że nie mogą przechodzić na inne osoby lub być na nie przenoszone. Kolejną cechą podmiotowych praw osobistych jest ich bezwzględny charakter związany z zakresem ochrony. Oznacza to skuteczność praw wobec wszystkich innych osób (*erga omnes*), którzy zobowiązani są powstrzymać się od wszelkich działań ingerujących w dobra osobiste uprawnionego podmiotu. Ich naruszenie rodzi przeciwko osobie łamiącej ten obowiązek określone roszczenia, które mają na celu ochronę tych praw oraz przywrócenie stanu zgodnego z prawem.

Przy objaśnianiu istoty dóbr osobistych wątpliwości nie budził fakt, że są to co do zasady dobra niemajątkowe. Twierdzono, że służąc ochronie interesów niematerialnych, nie posiadają one treści ekonomicznej oraz nie można ich wycenić w pieniądzu. A. Szpunar pisał: „prawa niemajątkowe nie są bezpośrednio uwarunkowane ekonomicznymi interesami uprawnionego. Do kategorii tej zalicza się powszechnie prawa osobistości (...) są one ściśle związane z osobą ludzką, zasadniczo razem z nią powstają i gasną” (Szpunar, 1979, s. 97).

Rozwój technologiczny i społeczny podał w wątpliwość niemajątkowy charakter dóbr osobistych. Dostrzegano wartość rynkową niektórych z nich, a przekonanie, iż dóbr osobistych nie można od człowieka oddzielić i przenieść na inny podmiot, znacznie osłabło. Istnienie majątkowych elementów zasadniczo dostrzegano w wizerunku, który stawał się przedmiotem umów i produktem obrotu w działalności reklamowej. W Polsce uwagę na majątkowy charakter dóbr osobistych zwróciła polska judykatura – w wyroku z dnia 27 kwietnia 1977 r. Sąd

⁷ Wyrok SA w Katowicach z dnia 18 lipca 2001 r., I ACa 242/01, OSA 2002, nr 9, poz. 50.

Najwyższy⁸ wskazał na uszczerbek majątkowy spowodowany bezprawnym wykorzystaniem wizerunku znanego sportowca na pocztówkach. Sąd potraktował to jako utratę wynagrodzenia, które powód otrzymałby, zawierając umowę z pozwaną agencją. Odtąd przedstawiciele doktryny sukcesywnie przeprowadzają rozważania na temat majątkowych aspektów prawa do wizerunku.

2.1. Wizerunek

Kodeks Cywilny oraz ustawa o prawie autorskim i prawach pokrewnych⁹ używają terminu „wizerunek”, choć żaden z tych aktów nie zawiera jego definicji legalnej. Brak normatywnego uregulowania pojęcia wizerunku doprowadził do rozbieżności w jego postrzeganiu i rozumieniu w doktrynie. S. Ritterman stał na stanowisku, że wizerunek danej osoby obejmuje zarówno głowę, jak i całą postać indywidualizującą tę osobę jako jednostkę fizyczną (Ritterman, 1937, s. 120). Na podstawie przedstawionej definicji można wywnioskować, że autor przypisał wizerunek wyłącznie osobie fizycznej, wyłączając z zakresu podmiotowego osobę prawną. Inną koncepcję przyjął S. Grzybowski, który posłużył się terminem obrazu fizycznego, utożsamiając go z dobrem osobistym. Autor definiował obraz fizyczny jako „nie tylko rysy twarzy, lecz wszelkie takie cechy fizyczne, które indywidualizują pewną osobę, pozwalają ją rozpoznać, np. charakterystyczna budowa ciała” (Grzybowski, 1957, s. 96). Wizerunek z kolei był dla niego jedynie podobizną tego dobra. Według E. Wojnickiej „wizerunek to dostrzegalne cechy, fizyczne cechy człowieka, tworzące jego wygląd i pozwalające na identyfikację osób wśród innych ludzi” (Wojnicka, 1990, s. 107, cyt. za: Sieńczyło-Chlabicz i Banasiuk, 2014, s. 76). J. Sieńczyło-Chlabicz opowiada się za szerokim rozumieniem wizerunku. Według niej wizerunek obejmuje wszystkie elementy identyfikujące daną jednostkę jako konkretną osobę fizyczną, na przykład charakterystyczny dla danej osoby tatuaż lub wyróżniający sposób poruszania się (Sieńczyło-Chlabicz, 2003, s. 40). Przytoczone definicje ukazują brak zgodnego stanowiska odnoszącego się do pojęcia wizerunku. Przedstawiciele jurysprudencji, mimo że nie wypracowali jednolitej definicji, zgadzają się co

⁸ Wyrok SN z dnia 27 kwietnia 1977 r., I CR 127/77, LEX nr 63627.

⁹ Dz. U. 2019 r. poz. 1231 – dalej „pr. aut.” lub „ustawa autorskoprawna”.

do wymogu rozpoznawalności i identyfikacji osoby. W wyroku z dnia 7 marca 2003 r. Sąd Najwyższy¹⁰ potwierdził ten pogląd, uznając, że pod pojęciem wizerunku zasadniczo rozumie się rysy twarzy bądź znamiona sylwetki, względnie inne cechy fizyczne człowieka pozwalające na jego indywidualizację i identyfikację, stwarzające poczucie tożsamości i niepowtarzalności, określające „osobistość” człowieka.

J. Sieńczyło-Chlabicz proponuje, aby pojęciem wizerunku objąć także głos jako odbierany za pomocą słuchu, dźwięczny wizerunek (Sieńczyło-Chlabicz, 2003, s. 40). Warunkiem jest, aby dany głos dało się utożsamić z konkretną osobą. Potwierdzenia swojej tezy autorka poszukuje w wyroku Sądu Apelacyjnego w Gdańsku z dnia 21 czerwca 1991 r.¹¹, w którym sąd stwierdził, że ochroną z art. 23 k.c. objęty jest nie tylko przykładowo wymieniony w tym przepisie wizerunek człowieka, ale także emitowany, np. w telewizji, jego głos. Wydaje się jednak, że sąd w przytoczonym orzeczeniu nie potraktował głosu jako elementu wizerunku, a raczej jako obok wizerunku odrębne dobro osobiste, na co niewątpliwie zezwala otwarty katalog dóbr osobistych. Należy więc zauważyć, że głos bez wątpienia podlega ochronie, aczkolwiek jego pozycja prawna nie jest już taka oczywista.

2.2. Treść prawa do wizerunku

Regulacja zawarta w art. 23 k.c. gwarantuje ochronę dóbr osobistych, które przysługują każdej osobie fizycznej. Poza ogólnym zakazem naruszania dóbr osobistych, ustawodawca nie określił ściśle treści praw podlegających ochronie. Ustalenie treści prawa do wizerunku jest niezwykle istotne, gdyż jak twierdzi T. Grzeszak „nie można „naruszyć wizerunku”, tylko prawo do niego” (Grzeszak, 2017). Pierwsze prawo dostrzega się w art. 81 ustawy z dnia 4 lutego 1994 r. o prawie autorskim i prawach pokrewnych, który stanowi, że rozpowszechnianie wizerunku wymaga zezwolenia osoby na nim przedstawionej. Prawem do wizerunku jest zatem uprawnienie do decydowania o jego udostępnieniu publicznym, czyli takim, który jest przeznaczony dla nieograniczonego i niezamkniętego grona osób. Wymogu publicznego udostępnienia nie spełnia rozpowszechnienie wizerunku wśród grona znajomych czy rodziny. Wyjątkiem od zasady jest rozpowszechnienie wizerunku osoby stanowiącej jedynie szczegół całości oraz osoby powszechnie znanej, której poświęcę dalsze rozważania.

¹⁰ Wyrok SN z dnia 7 marca 2003 r., I CKN 100/01, LEX nr 83833.

¹¹ Wyrok SA w Gdańsku z dnia 21 czerwca 1991 r., I ACr 127/91, OSA 1992, nr 1, poz. 8.

Definicja osoby powszechnie znanej nie została prawnie uregulowana, co – jak sugerują J. Sieńczyło-Chlabicz i J. Banasiuk – stanowi niebezpieczeństwo w stosowaniu różnej interpretacji tego pojęcia przez sądy. W konsekwencji wyłączenie wymogu zgody na rozpowszechnienie wizerunku może objąć osoby błędnie zakwalifikowane jako osoby powszechnie znane (Sieńczyło-Chlabicz i Banasiuk, 2014, s. 91). W tym przypadku konieczna jest próba zdefiniowania pojęcia tych osób. Wydaje się, że Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 27 września 2013 r.¹² trafnie określił krąg osób powszechnie znanych, twierdząc, że do kategorii osób publicznych, o których mowa w art. 81 ust. 2 pkt 1 pr. aut., należą zarówno osoby sprawujące funkcje publiczne, jak i osoby, które, nie pełniąc ich, odgrywają rolę w różnych dziedzinach życia publicznego, takich jak polityka, życie społeczne, kultura, sztuka, a pośród nich – aktywni w tych ostatnich dziedzinach, cieszący się znacznym zainteresowaniem publiczności i mediów artyści, gwiazdy rozrywki. Z wyroku jasno wynika, że nie ma znaczenia przyczyna, dla której dana osoba stała się powszechnie znana, a fakt, że znajduje się w centrum zainteresowania społeczeństwa, jest wystarczającą przesłanką, aby mówić o jej popularności.

Art. 81 ust. 2 pkt 1 pr. aut. wskazuje, że zezwolenia nie wymaga rozpowszechnienie wizerunku osoby powszechnie znanej, tylko jeżeli wizerunek wykonano w związku z pełnieniem przez nią funkcji publicznych, w szczególności politycznych, społecznych i zawodowych. Ustawodawca słusznie wprowadził dane ograniczenie, ponieważ każdy człowiek, bez względu na to, czy wzbudza ciekawość opinii publicznej, zasługuje na prywatność. Wizerunek osób powszechnie znanych może być zatem bez ich zgody rozpowszechniany pod warunkiem, że został utrwalony w trakcie pełnienia przez nich funkcji publicznych. Pod pojęciem pełnienia funkcji publicznej kryje się co do zasady wykonywanie czynności przez osobę popularną, związanych z jej działalnością publiczną. Dla prezydenta funkcją publiczną będzie zatem publiczne wystąpienie, w którym np. będzie wypowiadał się jako Prezydent RP, a dla znanego sportowca udział w wydarzeniu sportowym, w którym będzie np. grał w piłkę w reprezentacji¹³. Należy mieć na uwadze, że osoba pełniąca funkcję publiczną, o której mówi art. 81 pr. aut., nie jest tożsama z pojęciem funkcjonariusza publicznego. Definicja funkcjonariusza publicznego stanowi

¹² Wyrok SN z dnia 27 września 2013 r., I CSK 739/12, LEX nr 1415494.

¹³ Wizerunek osoby z reprezentacji jest obwarowany innymi przepisami tj. art. 14 Ustawy z dnia 25 czerwca 2010 r. o sporcie. „Członek kadry narodowej udostępnia, na zasadach wyłączności, swój wizerunek w stroju reprezentacji kraju polskiemu związkowi sportowemu, który jest uprawniony do wykorzystania tego wizerunku do swoich celów gospodarczych w zakresie wyznaczonym przez przepisy tego związku lub międzynarodowej organizacji sportowej działającej w danym sporcie.” Dz. U. 2020 r. poz. 1133.

zamknięty katalog osób wymienionych w art. 115 §13 ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. – kodeksu karnego¹⁴. Są to osoby, które posiadają szczególne kompetencje związane ze sprawowaniem władzy publicznej, np. poseł lub sędzia. Na gruncie przepisów pr. aut. pojęcie osób pełniących funkcje publiczne ma znacznie szerszy zakres niż w prawie karnym. Są to bowiem nie tylko osoby sprawujące władzę publiczną, a także osoby, które z innych przyczyn, pozostają w centrum zainteresowania społecznego.

Trudność w określeniu funkcji publicznych narasta w przypadku osób, które są powszechnie znane ze względu na swoje życie prywatne. Osiągnięcie sławy i rozgłosu umożliwił im rozwój sieci społecznościowych, na których tzw. *celebrities* dzielą się swoim codziennym życiem. Takie działanie może być odbierane jako zgoda na ingerowanie w ich życie prywatne, bowiem ludzie utożsamiają je z pełnieniem funkcji publicznej, co w konsekwencji może skutkować nieograniczonym rozpowszechnianiem wizerunku. Sąd Apelacyjny w Warszawie zauważył ten problem i w wyroku z dnia 29 lipca 2014 r.¹⁵ podkreślił, że sama jednostka swoimi zachowaniami wyznacza sferę zdarzeń ze swojego życia, które mogą być ujawniane bezpośrednio lub pośrednio innym osobom oraz sferę zdarzeń chronionych, które zgodnie z wolą jednostki nie są dostępne dla osób trzecich. Takie stanowisko sprowadza się do potrzeby indywidualnej i jednostkowej analizy odnosząc się do dotychczasowej aktywności i działalności celebrytów w mediach społecznościowych. Dla całego kręgu osób powszechnie znanych ważny jest fakt, że udostępnienie ich wizerunku ma służyć przede wszystkim celom informacyjnym i sprawozdawczym. Zdaniem doktryny rozpowszechnianie go w celach czysto komercyjnych bez zgody sportretowanego nie mieści się w regulacjach prawa autorskiego (Grzeszak, 2017, s. 39; Sieńczyło-Chłabcz i Banasiuk, 2014, s. 94).

Treść prawa do wizerunku obejmuje co do zasady także uprawnienie do komercyjnego wykorzystania wizerunku. Osoby popularne, świadome swojej rozpoznawalności, zostają twarzami różnych produktów czy usług w kampaniach reklamowych. Stwarzają tym wrażenie rekomendacji promowanego towaru, co z kolei przekłada się na wzrost jego sprzedaży. W konsekwencji producenci towarów lub usług coraz częściej podejmują współpracę z osobami powszechnie znanymi celem wykorzystania elementu ich tożsamości. W doktrynie takie działania określa się terminem *personality merchandising*. J. Balcarczyk, przybliżając jego

¹⁴ Dz. U. 2020 r. poz. 1444.

¹⁵ Wyrok SA w Warszawie z dnia 29 lipca 2014 r., VI ACa 1657/13, LEX nr 1537498.

definicje, podaje, że jednym ze sposobów ekonomicznego wykorzystania wizerunku celem skojarzenia znanej osoby z promowanym produktem jest umieszczenie na towarze rozpoznawalnego imienia, sloganu lub wizerunku (Balcarczyk, 2009). W efekcie o zakupie danego produktu nie decyduje jego jakość, a kanał i siła promocji.

2.3. Naruszenie prawa do wizerunku

Zmiany społeczne i ekonomiczne oraz rozwój techniczny przyczyniły się do ingerencji w prawo do wizerunku osób powszechnie znanych. Zgodnie z ustawą o prawie autorskim i prawach pokrewnych do naruszenia dochodzi w przypadku rozpowszechnienia wizerunku bez zgody osoby na nim przedstawionej, przy założeniu, że nie zachodzą przesłanki wyłączające wymóg jej uzyskania. Korzystając z orzecznictwa sądowego, przedstawię najczęstsze działania naruszające prawo do wizerunku osób popularnych.

Rozpowszechnienie wizerunku bardzo często wiąże się z naruszeniem czci oraz prywatności, nie wyłączając sfery intymnej podmiotu. Celem wzbudzenia sensacji dochodzi do publikacji zdjęć ukazujących nagość. Znana aktorka Anna M., przebywając na wakacjach w Egipcie, została sfotografowana kiedy opalała się topless na plaży hotelowej. Zdjęcia zostały opublikowane na okładce dziennika oraz wewnątrz numeru. Gazeta broniła się realizacją społecznego zapotrzebowania na informacje o gwiazdach show-biznesu. Publikacja przedmiotowych zdjęć była w ocenie sądu Apelacyjnego¹⁶ drastyczną ingerencją w prawo do wizerunku oraz prywatności, a zdaniem Sądu Najwyższego¹⁷ nawet *celebrities* mają prawo do ochrony prywatności. Sąd Apelacyjny w Warszawie w wyroku z dnia 13 lutego 2008 r.¹⁸ słusznie podkreślił, że sfera życia prywatnego i intymnego podlega szczególnej bezwzględnej ochronie. Każdy człowiek ma prawo do utrzymania ich w tajemnicy. Szczególnie naganne jest komercyjne przekazywanie informacji z tego zakresu bez zgody zainteresowanego oraz ich upublicznienie o znacznych rozmiarach. Sprawa dotyczyła publikacji informacji z życia osobistego opatrzonej fotografiami znanego prezentera telewizyjnego Krzysztofa I. Treść artykułu sugerowała liczne romanse oraz zmianę orientacji seksualnej powoda. Rozpowszechnianie nieprawdziwych informacji miały negatywny wpływ na jego dobre imię i

¹⁶ Wyrok SA w Warszawie z dnia 25 stycznia 2007 r., VI ACa 809/06, niepubl.; cyt. za: Sieńczyło-Chlabicz i Banasiuk (2014, s. 106).

¹⁷ Cyt. za: <https://wiadomosci.onet.pl/fakt-ostatecznie-przegral-z-anna-mucha/sqw3m> (dostęp: 04.01.2021).

¹⁸ Wyrok SA w Warszawie z dnia 13 lutego 2008 r., I ACa 290/07, LEX nr 1641092.

reputację. Sąd uznał, że doszło do naruszenia dóbr osobistych w postaci ingerencji w prywatność i wizerunek Krzysztofa I. Sąd dodał, że fakt udostępniania informacji ze swojego życia prywatnego przez samego powoda nie może być interpretowane jako zgoda na nieograniczone rozpowszechnianie informacji na temat jego życia prywatnego.

Bezprawne działania mediów nie ominęły również znanej piosenkarki Edyty G. oraz jej partnera Dariusza K. Fakt pobytu kobiety w szpitalu ze względu na poród stworzył dziennikarzom świetną okazję do opisanie osobistych przeżyć gwiazdy estrady. Tabloidy zatem w kolejnych wydaniach zamieszczały informacje na temat zdrowia i przebiegu ciąży powódki. Artykuły były opatrzone zdjęciami, które wykonano bez zgody powodów za pomocą niedozwolonych metod zbierania informacji, którymi w ocenie Sądu Apelacyjnego¹⁹ były m. in. śledzenie, uporczywe obserwowanie czy robienie zdjęć z ukrycia przy użyciu specjalistycznego sprzętu. Piosenkarka czuła się osaczona i oczerniana fałszywymi informacjami na jej temat. Zachowanie dziennikarzy odebrało małżeństwu prawo do spokojnego przeżycia porodu ich dziecka. Sąd uznał, że opublikowane artykuły naruszały prawa osobiste powodów, ponieważ zwarte w nich informacje oraz zdjęcia nie miały związku z działalnością publiczną Edyty G. i Dariusza K. Ponadto, artykuły dotyczące sfery życia prywatnego i intymnego nie mają nic wspólnego z prawem obywateli do informacji, a mają wyłącznie na celu poszukiwanie sensacji w celach komercyjnych²⁰.

Szeregu naruszeń dóbr osobistych, w tym prawa do wizerunku doświadczył również znany dziennikarz K.D. Polski tygodnik społeczno-polityczny w swoich numerach publikował artykuły, które świadczyły o rzekomym mobbingu i molestowaniu seksualnym przez dziennikarza. Ponadto, jeden z artykułów opisywał stan mieszkania, do którego miał się włamać K.D. W materiale podano, że w mieszkaniu znajdowały się należące do niego m.in. materiały pornograficzne, seksualne gadżety oraz biały proszek uznawany za narkotyki. Artykuł opatrzone zdjęciami znalezionych rzeczy a na okładce numeru tygodnika zostało opublikowane całostronicowe zdjęcie dziennikarza. Sąd Najwyższy²¹, podobnie jak sądy w niższych instancjach, ustalił, że opublikowany wizerunek został, co prawda, wykonany w związku z pełnieniem przez dziennikarza jego funkcji publicznych, niemniej wykorzystanie tak

¹⁹ Wyrok SA w Warszawie z dnia 29 września 2009 r., I ACa 385/06, niepubl.; cyt. za: Sieńczyło-Chlabicz i Banasiuk (2014, s. 105).

²⁰ <https://www.wirtualnemedial.pl/artykul/spektakularna-porazka-super-expressu> (dostęp: 04.01.2021)

²¹ Wyrok SN z dnia 4 grudnia 2019 r., I CSK 497/18, LEX nr 3019499.

uzyskanego wizerunku nie może być dowolne. Zdaniem sądu wykorzystanie wizerunku wykonanego w związku z działalnością publiczną osoby publicznej dla ilustracji artykułu dotyczącego prywatnej sfery życia tej osoby nie mieści się w warunkach wyłączających wymóg uzyskania zezwolenia na podstawie art. 81 ust. 2 pkt 1 pr. aut., jeżeli nie wykazano związku pomiędzy wykonywaną działalnością publiczną a opublikowanym wizerunkiem lub informacją o prywatnym charakterze.

Przedsiębiorcy dopuszczają się bezprawnego wykorzystania wizerunku osób powszechnie znanych także w celach reklamowych. Sąd Apelacyjny w Warszawie w wyroku z dnia 29 lipca 2014 r.²² w sprawie znanego koszykarza przeciwko Sfinks Polska S.A. uznał, że wykorzystanie wizerunku powoda w kampanii reklamowej skutkowało nieuprawnionym naruszeniem jego dóbr osobistych. Stan faktyczny dotyczył wykorzystania wizerunku światowej klasy koszykarza w kampanii marketingowej sieci restauracji bez jego zgody. Co prawda, obie strony łączyła wcześniej umowa o współpracy, na mocy której powód upoważnił spółkę do udostępniania jego wizerunku i nazwiska w kampanii reklamowej przez okres 12 miesięcy od daty zakończenia sesji nagraniowej. Pozwana po upływie ustalonego terminu nadal wykorzystywała wizerunek sportowca, co sąd uznał za bezprawne działanie ingerujące w prawo do wizerunku powoda. Należy podkreślić, że decyzja o komercyjnym wykorzystaniu elementów tożsamości podmiotu stanowi jego wyłączne prawo.

Osoby, które budzą szczególne zainteresowanie społeczeństwa, są stale narażone na bezprawne działania osób trzecich. Skutki ingerencji mediów w prawa powszechnie znanych ludzi mogą negatywnie wpłynąć na ich życie zawodowe i osobiste. W przypadku naruszenia prawa do wizerunku pokrzywdzonym przysługuje wiele środków ochrony na gruncie przepisów cywilnoprawnych, z których, celem zabezpieczenia swoich interesów oraz ukarania sprawcy, powinni skorzystać.

3. Środki ochrony

W przypadku bezprawnego naruszenia prawa do wizerunku osobie uprawnionej przysługują roszczenia ochronne przewidziane w ustawie autorskoprawnej oraz w kodeksie cywilnym. Zgodnie z art. 83 pr. aut. w przypadku rozpowszechniania wizerunku osoby na nim przedstawionej stosuje się odpowiednio przepis art. 78 ust. 1 pr. aut., który dotyczy autorskich

²² Wyrok SA w Warszawie z dnia 29 lipca 2014 r., VI ACa 1657/13, LEX nr 1537498.

praw osobistych. Uprawnienia przewidziane w tym przepisie odpowiadają zasadniczo środkom ochrony, które zapewnia kodeks cywilny. Takie rozwiązanie prowadzi do zbiegu roszczeń o charakterze alternatywnym, gdzie uprawniony musi zdecydować na podstawie jakiej ustawy będzie opierał swoje roszczenia. Ze względu na rozbudowany system środków ochrony, pokrzywdzony nie musi ograniczać się jednak do wyboru tylko jednego z nich. Uprawnionemu przysługują roszczenia zarówno majątkowe, jak i niemajątkowe.

3.1. Roszczenia niemajątkowe

Jednym z niemajątkowych środków ochrony jest roszczenie o zaniechanie działań zagrażających lub naruszających dobra osobiste. Przepis art. 24 § 1 zd. 1 k.c. stanowi, że „ten, czyje dobro osobiste zostaje zagrożone cudzym działaniem, może żądać zaniechania tego działania, chyba że nie jest ono bezprawne”. Roszczenie o zaniechanie zapewnia również przepis art. 78 § 1 zd.1 pr. aut., którego brzmienie jest niemal identyczne. Uprawniony podmiot może domagać się zaniechania dalszych naruszeń lub działań zagrażających, tylko wtedy, gdy obawa naruszenia jest w świetle okoliczności danej sprawy uzasadniona. Ponadto, stan zagrożenia dobra osobistego musi mieć charakter obiektywny. Roszczenie o zaniechanie występuje najczęściej obok innych środków ochrony, zważywszy że w większości przypadków jest ono dochodzone już po naruszeniu danego dobra osobistego (Pazdan, 2012, s. 43). W przytoczonej wcześniej sprawie Edyty G. i jej męża Dariusza K. sąd zakazał dziennikarzom utrwalania wizerunku powodów poprzez fotografowanie małżonków wbrew ich woli oraz bez związku z pełnieniem przez nich funkcji publicznych.

Do niemajątkowych środków ochrony zalicza się również roszczenie o usunięcie skutków naruszenia. Z art. 24 § 1 zd. 2 k.c. oraz art. 78 § 1 zd. 2 pr. aut. wynika, że w razie dokonanego naruszenia uprawniony podmiot może także żądać, ażeby osoba, która dopuściła się naruszenia, dopełniła czynności potrzebnych do usunięcia jego skutków. Ustawy wskazują, że taką czynnością może być złożenie oświadczenia o odpowiedniej treści i w odpowiedniej formie, co w praktyce przekłada się na wyjaśnienia, sprostowanie czy przeprosiny i wyrazy ubolewania. Pokrzywdzony może żądać spełnienia kilku czynności, które go usatysfakcjonują. Ponadto, może domagać się, aby dane oświadczenia dotarły do osób trzecich np. poprzez przeprosiny ogłoszone w prasie czy telewizji. Obowiązkiem powoda, który żąda przeprosin, jest dokładne sformułowanie ich treści w pozwie. Stanowisko takie potwierdza Sąd Najwyższy w wyroku z

dnia 11 sierpnia 2016 r.²³, w którym wskazał, że podnoszona w orzeczeniach konieczność sformułowania przez podmiot domagający się ochrony konkretnej treści żądania rozumiana jest jako nakaz skonkretyzowania oczekiwanego oświadczenia. Sąd ma jednak prawo ingerować w treść oświadczenia, którego złożenia domaga się powód od naruszcyciela dóbr osobistych. Sąd ma za zadanie poddać ocenie, czy określona w żądaniu powoda treść oświadczenia jest odpowiednia do zakresu naruszenia dóbr osobistych²⁴. W rezultacie sąd w sentencji wyroku zamieszcza treść oświadczenia, aby nie pozostawiać pozwanemu swobody w ustalaniu jego brzmienia. W opisywanej wcześniej sprawie dziennikarza K.D. sąd nakazał opublikować wewnątrz tygodnika serię oświadczeń z przeprosinami od autorów artykułów, redaktora naczelnego oraz wydawcy tygodnika. Ponadto zobowiązał wydawcę do zamieszczenia przeprosin na okładce tygodnika opatrując je zdjęciem K.D., które wcześniej zostało bezprawnie opublikowane. Sąd w sentencji wyroku określił nie tylko treść oświadczeń, lecz także rodzaj czcionki, jej wielkość, kolor oraz sposób rozmieszczenia tekstu.

Spornym zagadnieniem pozostaje zaliczenie do niemajątkowych środków ochrony powództwa o ustalenie z art. 189 ustawy z dnia 17 listopada 1964 r. – kodeksu postępowania cywilnego²⁵. Zgodnie z tym przepisem powód może żądać ustalenia przez sąd istnienia lub nieistnienia stosunku prawnego lub prawa, gdy ma w tym interes prawny. Przedstawiciele doktryny (Pazdan, 2012, s. 42; Sieńczyło-Chlabicz i Banasiuk, 2014, s. 130; Zieliński, 2019) wskazują, że ustalenie naruszenia dóbr osobistych czasami wystarczy, aby zapobiec ich kolejnym naruszeniom oraz może stanowić wystarczającą satysfakcję dla powoda. Przesłanką roszczenia o ustalenie jest istnienie interesu prawnego. Wskazuje się, że jest nim usunięcie niepewności stanu prawnego. Sąd Apelacyjny w Katowicach w wyroku z dnia 8 listopada 2016 r.²⁶ przyjął jednak odmienne stanowisko i podkreślił, że ochrony dóbr osobistych nie można poszukiwać na gruncie powództwa o ustalenie istnienia bądź nieistnienia stosunku prawnego lub prawa. Wynika to wprost z brzmienia norm art. 24 § 1 i § 2 k.c., które przewidują rodzaje roszczeń, jakie mogą przysługiwać w razie zagrożenia naruszeniem dobra osobistego lub w razie naruszenia takiego dokonania; nie zostało wśród nich wymienione powództwo ustalające, o jakim mowa w art. 189 k.p.c. Pogląd ten podzielił Sąd Okręgowy w Częstochowie, który w

²³ Wyrok SN z dnia 11 sierpnia 2016 r., I CSK 543/15, LEX nr 2155201.

²⁴ Wyrok SN z dnia 17 maja 2013 r., I CSK 540/12, LEX nr 1371720.

²⁵ Dz. U. 2020 r. poz. 1575 – dalej „k.p.c.”.

²⁶ Wyrok SA w Katowicach z dnia 8 listopada 2016 r., I ACa 596/16, LEX nr 2196132.

wyroku z dnia 8 maja 2017 r.²⁷ uznał, że żądanie stwierdzenia naruszenia, czyli ustalenia naruszenia dobra osobistego zarówno nie znajduje oparcia w art. 24 k.c., jak i nie może być realizowane z uwagi na brak interesu prawnego w ustaleniu art.189 k.p.c. Brak zgodnego stanowiska podaje w wątpliwość skuteczność oraz sens użycia tego środka ochrony.

3.2. Roszczenia majątkowe

Zgodnie z art. 24 §1 k.c. oraz art. 78 § 1 pr. aut. do majątkowych środków ochrony zalicza się roszczenie o zadośćuczynienie pieniężne lub o zapłatę odpowiedniej sumy pieniężnej na wskazany cel społeczny. Z uwagi na różnice w brzmieniu tych przepisów zacznę od regulacji przewidzianych w kodeksie cywilnym.

Art. 24 §1 zd. 3 k.c. stanowi, że osoba, której dobro osobiste zostało naruszone, może na zasadach przewidzianych w kodeksie żądać zadośćuczynienia pieniężnego lub zapłaty odpowiedniej sumy pieniężnej na wskazany cel społeczny. W przypadku naruszenia dóbr osobistych, a w tym prawa do wizerunku, zastosowanie znajduje przepis art. 448 k.c., na podstawie którego sąd może przyznać pokrzywdzonemu odpowiednią sumę tytułem zadośćuczynienia pieniężnego za doznaną krzywdę. Uznanie roszczenia zależy od spełnienia kilku przesłanek. Po pierwsze, naruszenie prawa do wizerunku musi prowadzić do powstania krzywdy, czyli szkody niemajątkowej. Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 17 września 2020 r.²⁸ wskazał, że krzywdą są ujemne przeżycia psychiczne spowodowane naruszeniem dobra osobistego. Ustalił, że pojęcie krzywdy nie musi być tożsame z pogorszeniem stanu zdrowia psychicznego, a ewentualny uszczerbek może rzutować na zakres doznanej krzywdy, a tym samym na możliwość zasądzenia oraz wysokość zadośćuczynienia pieniężnego. Kolejnym warunkiem odpowiedzialności z art. 448 k.c. jest zawinione naruszenie dobra osobistego. Konieczność wystąpienia winy nie wynika wprost z brzmienia przepisu, lecz z praktyki stosowanej przez sądy²⁹. Sąd Najwyższy wskazuje, że podstawą przyznania zadośćuczynienia jest każda postać winy- zarówno umyślna, jak i nieumyślna³⁰. W literaturze oraz orzecznictwie dominuje pogląd, że zadośćuczynienie pełni funkcję kompensacyjną. Suma zadośćuczynienia

²⁷ Wyrok SO w Częstochowie z dnia 8 maja 2017 r., I C 59/17, LEX nr 2501381.

²⁸ Wyrok SN z dnia 17 września 2020 r., I CSK 628/18, LEX nr 3061253.

²⁹ Wyrok SN z dnia 15 czerwca 2005 r., IV CK 805/04, LEX nr 17722; Postanowienie SN z dnia 23 lipca 2020 r., II CSK 101/20, LEX nr 3060759.

³⁰ Wyrok SN z dnia 11 grudnia 2013 r., IV CSK 188/13, LEX nr 1444338.

powinna zrekompensować i złagodzić negatywne przeżycia pokrzywdzonego powstałe wskutek naruszenia dobra osobistego.

Stanowisko to znajduje potwierdzenie w wyroku Sądu Najwyższego z dnia 19 grudnia 2012 roku³¹. Sąd wskazał, że podstawową funkcją zadośćuczynienia pieniężnego za naruszenie dóbr osobistych jest właśnie funkcja kompensacyjna. Podkreślił, że zadośćuczynienie pieniężne powinno wynagrodzić doznaną krzywdę oraz mieć odczuwalną dla powoda wartość majątkową. Mimo że sąd ma znaczną swobodę przy ustalaniu wysokości zadośćuczynienia, musi kierować się pewnymi kryteriami. Są to: rodzaj dobra, które zostało naruszone, charakter, stopień nasilenia i czas trwania doznawania ujemnych przeżyć psychicznych spowodowanych naruszeniem, stopień winy osoby naruszającej dobra osobiste oraz cel, który zamierzała ona osiągnąć³². Sąd powinien brać pod uwagę nie tylko subiektywne odczucia pokrzywdzonego, ale również obiektywne postrzeganie krzywdy w oczach opinii publicznej. O ile art. 448 k.c. ma zastosowanie w przypadku naruszenia wszelkich dóbr osobistych, o tyle art. 78 § 1 pr.aut. znajduje zastosowanie wyłącznie w przypadku naruszenia prawa do wizerunku. Jeśli naruszenie prawa do wizerunku wiąże się zatem z naruszeniem prywatności lub czci, pokrzywdzony powinien skorzystać z regulacji kodeksu cywilnego. Powyższe przepisy różni także ich brzmienie. Art. 78 § 1 zd. 3 pr. aut. w przeciwieństwie do art. 448 k.c. stanowi bowiem wprost o przesłance winy w przypadku naruszenia.

Przy spełnieniu wszystkich przesłanek sądy często wykorzystują instytucję zadośćuczynienia pieniężnego w przypadku naruszenia prawa do wizerunku. Dla przykładu, aktorka Anna M. otrzymała 75 000 zł tytułem zadośćuczynienia za opublikowanie jej półnagich zdjęć wykonanych na plaży w Egipcie bez jej zgody. Prezenter telewizyjny Krzysztof I. za naruszenie prawa do wizerunku, prywatności i czci otrzymał 80 000 zł. W sprawie wykorzystania wizerunku znanego koszykarza w celach komercyjnych sąd jednak nie uwzględnił roszczenia o zadośćuczynienia, ponieważ uznał, że powodowi nie została wyrządzona szkoda niemajątkowa.

Analizując orzecznictwo sądów powszechnych oraz Sądu Najwyższego, można stwierdzić, że kwoty zadośćuczynienia stale rosną. Powodem tego zjawiska może być dynamiczny rozwój gospodarczy, a także kwestia dość oczywistej inflacji. Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 28 lipca

³¹ Wyrok SN z dnia 19 grudnia 2012 r., II CSK 265/12, LEX nr 1293947.

³² Wyrok SN z dnia 11 kwietnia 2006 r., I CSK 159/05, LEX nr 371773.

2017 r.³³ uznał, że wysokość zadośćuczynienia powinna być adekwatna do warunków gospodarki rynkowej. Jednocześnie podkreślił, że nie należy powoływać się na potrzebę utrzymania jego wysokości w granicach, które odpowiadają aktualnym warunkom i przeciętnej stopie życiowej społeczeństwa, ponieważ poziom życia i stan majątkowy jest zbyt zróżnicowany.

Jak zostało wspomniane, majątkowym środkiem ochrony jest także roszczenie o zapłatę odpowiedniej sumy pieniężnej na wskazany przez powoda cel społeczny. Osoba, której dobro osobiste zostało naruszone, może wskazać podmiot, któremu sprawca powinien uiścić zasądzoną przez sąd kwotę. Cel społeczny nie może być sprzeczny z prawem lub z zasadami współżycia społecznego. Przesłanką roszczenia o zasądzenie sumy pieniężnej na cel społeczny jest kwalifikowana wina sprawcy, mianowicie wina umyślna lub rażące niedbalstwo³⁴. Przesłanka wystąpienia krzywdy w przypadku tego roszczenia nie jest wymagana. Orzecznictwo wskazuje, że podstawową funkcją omawianej instytucji jest funkcja represyjna oraz prewencyjno-wychowawcza³⁵.

Na przestrzeni lat wątpliwości budziła możliwość kumulacji roszczeń o zadośćuczynienie oraz zapłatę sumy na wskazany cel społeczny. Zarówno w art. 24 § 1, art. 448 k.c., jak i art. 78 § 1 pr. aut. ustawodawca użył spójnika „lub”, co według zasad logiki oznacza możliwość łącznego dochodzenia obu roszczeń. Część przedstawicieli doktryny broni jednak odmiennego poglądu i stoi na stanowisku, że ich kumulacja nie jest dopuszczalna (Grzeszak, 2017, s. 47). Po nowelizacji kodeksu cywilnego dokonanej ustawą z dnia 23 sierpnia 1996 r. o zmianie ustawy – Kodeks cywilny niektóre orzeczenia Sądu Najwyższego prezentowały podobne stanowisko³⁶. Rozbieżność poglądów rozstrzygnęła uchwała 7 sędziów Sądu Najwyższego z dnia 9 września 2008 roku³⁷. Sąd stwierdził, że w razie naruszenia dobra osobistego kumulacja roszczeń przewidzianych w art. 448 k.c. jest dopuszczalna. *Per analogiam* przepis art. 78 § 1 pr. aut. również powinien dopuszczać taką możliwość.

³³ Wyrok SN z dnia 28 lipca 2017 r., II CSK 311/16, LEX nr 2382419.

³⁴ Wyrok SN z dnia 17 marca 2006 r., I CSK 81/05, OSP 2007, nr 3, poz. 30.

³⁵ Uchwała SN z dnia 19 czerwca 2007 r., III CZP 54/07, OSNC 2008, nr 2, poz. 36.

³⁶ Wyrok SN z dnia 27 września 2005 r., I CK 256/05, LEX nr 156019; Wyrok SN z dnia 1 kwietnia 2004 r., II CK 115/03, LEX nr 1595077.

³⁷ Uchwała SN(7) z dnia 9 września 2008 r., III CZP 31/08, OSNC 2009, nr 3, poz. 36.

Przepis art. 24 § 2 k.c. stanowi, że jeżeli wskutek naruszenia dobra osobistego została wyrządzona szkoda majątkowa, poszkodowany może żądać jej naprawienia na zasadach ogólnych. Odpowiedzialność odszkodowawcza wynika z przepisów o czynach niedozwolonych. Reguluje ją art. 415 k.c., który zobowiązuje sprawcę do naprawienia szkody, którą ze swej winy wyrządził. Poszkodowany musi wykazać szkodę, bezprawne i zawinione działanie pozwanego oraz związek przyczynowy między naruszeniem a doznanym uszczerbkiem majątkowym. Art. 361 § 2 k.c. stanowi, że naprawienie szkody obejmuje straty, które poszkodowany poniósł, oraz korzyści, które mógłby osiągnąć, gdyby mu szkody nie wyrządzono. Zakładając, że wizerunek osób powszechnie znanych ma wymierną korzyść majątkową, to jego bezprawne wykorzystanie pozbawia uprawnionego potencjalnych zysków. *Lucrum cessans* wyraża się najczęściej w nieotrzymaniu wynagrodzenia, które pokrzywdzony mógłby uzyskać, gdyby strony zawarły umowę w przedmiocie komercyjnego wykorzystania wizerunku. Należy mieć na uwadze, że komercyjne wykorzystanie wizerunku stanowi dla osób powszechnie znanych główne źródło dochodu oraz służy do autopromocji. Potencjalni reklamodawcy mogą nie być zainteresowani zawarciem umowy z osobą, która swoim wizerunkiem promuje już inny produkt. W takim przypadku utracone korzyści mogą obejmować ewentualne zyski z niedoszłych kontraktów.

Oszacowanie wysokości szkody powstałej w wyniku naruszenia prawa do wizerunku może być znacznie utrudnione z uwagi na brak prawnie unormowanych kryteriów, jakie powinny zostać wzięte pod uwagę w przypadku określenia wysokości uszczerbku majątkowego (Sieńczyło-Chlabicz i Banasiuk, 2014, s. 105). W takim przypadku sąd może skorzystać z pomocy biegłego, który dzięki posiadanej wiedzy z zakresu reklamy i marketingu oraz na podstawie materiału dowodowego lub wyliczeń matematycznych ustali rzeczywistą szkodę majątkową poniesioną przez pokrzywdzonego. We wspomnianej wcześniej sprawie znanego sportowca sąd okręgowy ustalił, że zasądzona kwota oszacowana przez biegłego stanowi równowartość wynagrodzenia, które powód otrzymałby, gdyby umowa pomiędzy stronami co do wykorzystania wizerunku powoda została zawarta. Nieuzyskanie wynagrodzenia uznał za szkodę majątkową w postaci utraconych korzyści, z czym nie zgodził się sąd drugiej instancji. Według sądu apelacyjnego podstawę prawną przyznanego powodowi świadczenia z tytułu nieuzyskanego wynagrodzenia powinny stanowić przepisy dotyczące bezpodstawnego

wzbogacenia, nie zaś przepisy z zakresu odpowiedzialności odszkodowawczej³⁸. Mimo tego, roszczenie o wydanie bezpodstawnie uzyskanych korzyści w przypadku naruszenia prawa do wizerunku rzadko znajduje zastosowanie na gruncie orzecznictwa sądowego. W przypadku poniesienia uszczerbku majątkowego sąd przyznaje odszkodowanie, które wydaje się gwarantować skuteczną ochronę z tytułu komercyjnego wykorzystania wizerunku oraz zapobiegać kolejnym naruszeniom. Należy zauważyć, że roszczenie odszkodowawcze może być dochodzone razem z innymi majątkowymi lub niemajątkowymi środkami ochrony.

W kontekście powyższych rozważań należy uznać, że w przypadku naruszenia dóbr osobistych pokrzywdzony ma dosyć szeroki wybór środków ochrony. Ponadto dopuszczalność kumulacji roszczeń zwiększa gwarancję usatysfakcjonowania powoda.

4. Część empiryczna

Do przeprowadzenia ankiety wykorzystano metodę CAWI, która opiera się na zbieraniu informacji w formie elektronicznej za pomocą internetu. Badania odbyły się w lutym 2021 r. i zostały przeprowadzone anonimowo wśród aktorów Teatru Narodowego w Warszawie. Celem ankiety jest przedstawienie opinii osób powszechnie znanych na temat wizerunku oraz ich doświadczeń związanych z tą problematyką. Wyniki ankiety nie dają zatem podstaw do wnioskowania o całej populacji aktorów lub celebrytów, a są jedynie zobrazowaniem poglądów części z nich. Do ankiety przystąpiło 21 osób, a pytania w kwestionariuszu zostały opracowane na podstawie zagadnień kolejno omawianych w niniejszej pracy.

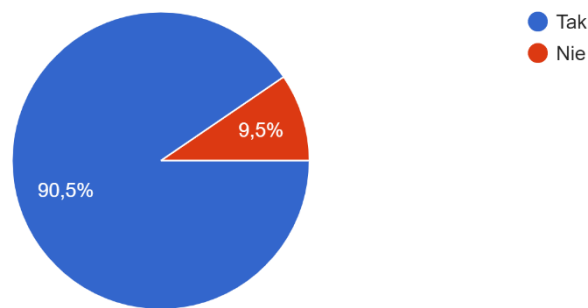
Pierwszą kwestią wymagającą rozstrzygnięcia jest majątkowy charakter omawianego dobra osobistego. Na pytanie, czy wizerunek ma wartość majątkową 90,5% ankietowanych odpowiedziało pozytywnie, co wskazuje, że zdecydowana większość zdaje sobie sprawę z komercyjnego oraz marketingowego oddziaływania wizerunku.

---

³⁸ Wyrok SA w Warszawie z dnia 29 lipca 2014 r., VI ACa 1657/13, LEX nr 1537498.

Rysunek 1.

Czy według Pani/Pana wizerunek ma charakter majątkowy (ma wartość majątkową)?
21 odpowiedzi

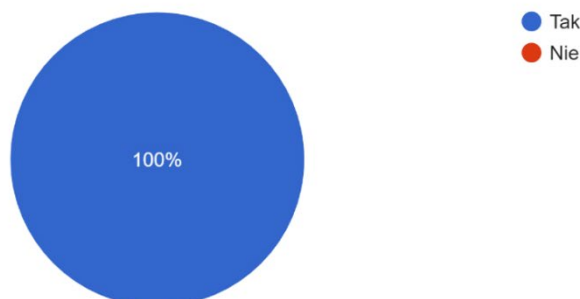

Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonej ankiety.

Omawiając definicję wizerunku wskazałam, że głos bez wątplenia podlega ochronie prawnej, a nieuregulowaną kwestią pozostaje jego pozycja prawna. Zapytani o to aktorzy zgodnie odpowiedzieli, że głos jest dla nich wizerunkiem (rysunek 2). Ich pogląd odpowiada stanowisku J. Sińczyło-Chlabicz, która klasyfikuje głos jako dźwięczny wizerunek.

Rysunek 2.

Czy uważa Pani/Pan, że głos jest także wizerunkiem?
21 odpowiedzi

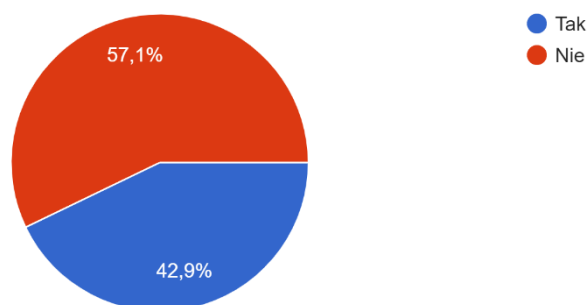

Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonej ankiety.

Blisko połowa ankietowanych przyznała, że choć raz ich prawo do wizerunku zostało naruszone. Oznacza to, że statystycznie prawie co druga osoba doznała ingerencji w swoje uprawnienia. Do tak wysokiego wyniku z pewnością przyczynił się rozwój środków masowego przekazu oraz społeczna potrzeba informacji.

Rysunek 3.

Czy kiedykolwiek naruszono Pani/Pana wizerunek?
21 odpowiedzi

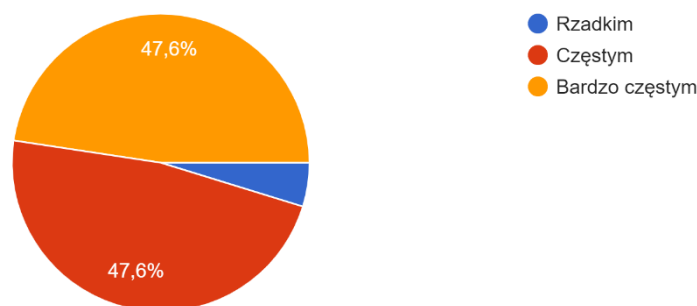

Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonej ankiety.

Bez wątpienia coraz częściej dochodzi do naruszenia prawa do wizerunku osób powszechnie znanych. Potwierdziły to odpowiedzi aktorów Teatru Narodowego w Warszawie, z których 95% uważa, że jest to zjawisko częste lub bardzo częste. Dla pozostałej części ankietowanych stanowiącej tylko kilka procent do ingerencji dochodzi raczej rzadko, co może być spowodowane tym, że same jej nigdy nie doświadczyły.

Rysunek 4.

Państwa zdaniem, naruszenie wizerunku osób powszechnie znanych jest zjawiskiem...
21 odpowiedzi

Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonej ankiety.

5. Podsumowanie

W kontekście przeprowadzonych rozważań należy zauważyć, że wizerunek wyróżnia się na tle innych dóbr osobistych. Może być bowiem przedmiotem umów i produktem obrotu w działalności reklamowej. Orzecznictwo i doktryna wskazują na majątkowy charakter

wizerunku, co odróżnia go od reszty dóbr osobistych. Wizerunek nie jest pojęciem jednolitym, a przedstawiciele doktryny posługiwali się różnymi określeniami, przede wszystkim takimi jak: obraz fizyczny, rysy twarzy, podobizna czy portret. Obecnie pojęcie wizerunku obejmuje coraz to inne elementy w celu zapewnienia szerokiej ochrony prawnej. Są nimi wszelkie cechy fizyczne, które charakteryzują daną osobę i pozwalają na jej identyfikację. Ochronę wizerunku zapewniają równolegle przepisy kodeksu cywilnego oraz prawa autorskiego. Prawo do wizerunku obejmuje uprawnienie do decydowania o jego rozpowszechnieniu. Ograniczenie tego prawa wprowadzone przez ustawodawcę wyłącza wymóg uzyskania zgody w przypadku udostępnienia wizerunku osoby powszechnie znanej, jeżeli wizerunek utrwalono w związku z pełnieniem przez nią funkcji publicznych. Takie rozwiązanie spełnia potrzebę informacji o osobach, które znajdują się w centrum zainteresowania społecznego. Są to przede wszystkim osoby znane ze swojej działalności zawodowej lub roli, jaką odgrywają w różnych dziedzinach życia publicznego. W doktrynie zjawisko komercjalizacji prawa do wizerunku określane jest mianem *personality merchandising*.

Osoby powszechnie znane w celach zarobkowych wykorzystują swoje atrybuty tożsamości, zostając przykładowo twarzą marki, a rekomendując jej produkty wytwarzają potrzebę nabycia danego towaru. Choć wykorzystanie wizerunku w celach komercyjnych i reklamowych stanowi wyłączne prawo tej osoby, nierzadko dochodzi do bezprawnego rozpowszechnienia ich wizerunku. Ingerencja w prawo do wizerunku wiąże się często z naruszeniem innych dóbr osobistych – prywatności, nazwiska czy dobrego imienia. Przykładem może być publikacja zdjęć, które nie mają związku z pełnieniem funkcji publicznej przez osobę powszechnie znaną, zawierająca często nieprawdziwe i poniżające informacje.

Prawo przewiduje szereg środków ochrony w przypadku naruszenia dóbr osobistych, które obejmują m.in. złożenie oświadczenia o odpowiedniej treści i formie, odszkodowanie lub zadośćuczynienie i przyznanie odpowiedniej sumy pieniężnej na wskazany cel społeczny. Wydaje się, że środki przyznane przez ustawodawcę są wystarczające do ochrony wizerunku osób powszechnie znanych. Pokrzywdzony nie powinien zachowywać się bierne wobec naruszcyciela, ponieważ beczynność nie powstrzyma go od dalszych naruszeń.

Poczucie bezkarności osób ingerujących w prawo do wizerunku wpływa na wzrost częstotliwości występowania tego zjawiska, co zauważa same środowisko osób powszechnie znanych. Rozpowszechnienie wizerunku w krytycznym kontekście może prowadzić do

napiętnowania osoby na nim przedstawionej. Dotyczy to zwłaszcza przedstawienia wizerunku osób powszechnie znanych w sytuacjach życia codziennego, prywatnego oraz intymnego. Takie działania mogą spowodować uszczerbek psychiczny związany z uczuciem cierpienia, bólu oraz strachu. Optymizmem napawają wyroki, których zdecydowana większość rozstrzygana jest na korzyść pokrzywdzonych oraz zakończona przyznaniem na ich rzecz zadośćuczynienia pieniężnego. Ponadto można zaobserwować tendencję do zwiększania kwot przyznawanych w razie uznania roszczeń majątkowych. O ile obecny stan prawa pozwala na skuteczną ochronę prawa do wizerunku w przypadku jego naruszenia, o tyle nie powstrzymuje od samych działań naruszających. Media, pomimo wydawanych na ich niekorzyść wyroków, stale ingerują w uprawnienia osób popularnych. Niemniej należy zauważyć, że osoby powszechnie znane same często zamieszczają informacje o swoim życiu prywatnym w mediach społecznościowych. Obnoszenie się ze swoimi prawami może być odbierane jako przyzwolenie na ingerencję w wystawianą publicznie sferę życia codziennego. W sprawach o naruszenie dóbr osobistych sąd musi zatem badać, czy dana osoba sama nie zabiegała o zainteresowanie mediów przez na przykład udzielanie wywiadów i informacji o swoim życiu osobistym. O ile osoby powszechnie znane powinny korzystać z przysługujących im środków prawnych w przypadku naruszenia prawa do wizerunku, o tyle nie mogą zapominać o konsekwencjach swoich własnych działań.

Bibliografia

Balcarczyk, J. (2009). *Zjawiska ekonomicznego wykorzystywania wizerunku* (w:) *Prawo do wizerunku i jego komercjalizacja*. Kraków, dostępny w LEX.

Grzeszak, T. (2017). Prawo do wizerunku i prawo adresata korespondencji. W: J. Barta (red.), *Prawo autorskie System Prawa Prywatnego*, tom 13. Warszawa: C.H. Beck, dostępny w Legalis.

Grzybowski, S. (1957). *Ochrona dóbr osobistych według przepisów ogólnych prawa cywilnego*. Warszawa: Wydawnictwo Prawnicze.

Pazdan, M. (2012). Dobra osobiste i ich ochrona. W: M. Safjan (red.), *Prawo cywilne – część ogólna. System prawa prywatnego* tom I. Warszawa: C.H. Beck, dostępny w Legalis.

Promieńska, H. (1991). *Trwanie i zmiana wartości moralnych*. Katowice: Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego.

Radwański, Z. i Olejniczak, A. (2017). *Prawo cywilne – część ogólna*, wyd. 14. Warszawa: C.H. Beck.

Ritterman, S. (1937) *Komentarz do ustawy o prawie autorskim*. Kraków.

Sieńczyło-Chlabicz, J. i Banasiuk, J. (2014). *Cywilnoprawna ochrona wizerunku osób powszechnie znanych w dobie komercjalizacji dóbr osobistych*. Warszawa: Wolters Kluwer Polska.

Sieńczyło-Chlabicz, J. (2003). Rozpowszechnienie wizerunku osób powszechnie znanych. W: *Przegląd Prawa Handlowego* (Warszawa; 1992). Warszawa: Wolters Kluwer Polska.

Szpunar, A. (1979). *Ochrona dóbr osobistych*. Warszawa: Państwowe Wydawnictwo Naukowe.

Wojnicka, E. (1990). *Prawo do wizerunku w ustawodawstwie polskim*. ZNUJ PWiOWI.

Zieliński, A. (2019). Ochrona praw podmiotowych. W: Z. Radwański i A. Olejniczak (red.), *Prawo cywilne – część ogólna System prawa prywatnego* tom II. Warszawa: C.H. Beck, dostępny w Legalis. <https://wiadomosci.onet.pl/fakt-ostatecznie-przegral-z-anna-mucha/sqw3m> (dostęp: 04.01.2021).

<https://www.wirtualnemedial.pl/arttykul/spektakularna-porazka-super-expressu> (dostęp: 04.01.2021).

Ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r. Kodeks cywilny Dz. U. 2020 r. poz. 1740.

Ustawa z dnia 4 lutego 1994 r. o prawie autorskim i prawach pokrewnych Dz. U. 2019 r. poz. 1231.

Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. Dz. U. nr 78, poz. 483.

Ustawa z dnia 25 czerwca 2010 r. o sporcie Dz. U. 2020 r. poz. 1133.

Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks karny Dz. U. 2020 r. poz. 1444.

Ustawa z dnia 17 listopada 1964 r. Kodeks postępowania cywilnego Dz. U. 2020 r. poz. 1575.

Uchwała Sądu Najwyższego 7 sędziów z dnia 9 września 2008 r., III CZP 31/08, OSNC 2009, nr 3, poz. 36. Uchwała Sądu Najwyższego z dnia 19 czerwca 2007 r., III CZP 54/07, OSNC 2008, nr 2, poz. 36.

Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 6 maja 2010 r., II CSK 640/09, LEX nr 598758.

Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 27 kwietnia 1977 r., I CR 127/77, LEX nr 63627.

Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 7 marca 2003 r., I CKN 100/01, LEX nr 83833.

Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 27 września 2013 r., I CSK 739/12, LEX nr 1415494.

Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 11 sierpnia 2016 r., I CSK 543/15, LEX nr 2155201.

Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 17 maja 2013 r., I CSK 540/12, LEX nr 1371720.

Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 17 września 2020 r., I CSK 628/18, LEX nr 3061253.

Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 15 czerwca 2005 r., IV CK 805/04, LEX nr 17722.

Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 11 grudnia 2013 r., IV CSK 188/13, LEX nr 1444338.

Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 19 grudnia 2012 r., II CSK 265/12, LEX nr 1293947.

- Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 11 kwietnia 2006 r., I CSK 159/05, LEX nr 371773.
Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 28 lipca 2017 r., II CSK 311/16, LEX nr 2382419.
Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 17 marca 2006 r., I CSK 81/05, OSP 2007, nr 3, poz. 30.
Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 27 września 2005 r., I CK 256/05, LEX nr 156019.
- Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 4 grudnia 2019 r., I CSK 497/18, LEX nr 3019499.
Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 1 kwietnia 2004 r., II CK 115/03, LEX nr 1595077.
Postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 23 lipca 2020 r., II CSK 101/20, LEX nr 3060759.
Wyrok Sądu Apelacyjnego w Katowicach z dnia 18 lipca 2001 r., I ACa 242/01, OSA 2002, nr 9, poz. 50.
Wyrok Sądu Apelacyjnego w Warszawie z dnia 29 lipca 2014 r., VI ACa 1657/13, LEX nr 1537498.
Wyrok Sądu Apelacyjnego w Warszawie z dnia 25 stycznia 2007 r., VI ACa 809/06, niepubl.
Wyrok Sądu Apelacyjnego w Warszawie z dnia 13 lutego 2008 r., I ACa 290/07, LEX nr 1641092.
Wyrok Sądu Apelacyjnego w Warszawie z dnia 29 września 2009 r., I ACa 385/06, niepubl.
Wyrok Sądu Apelacyjnego w Warszawie z dnia 29 lipca 2014 r., VI ACa 1657/13, LEX nr 1537498.
Wyrok Sądu Apelacyjnego w Gdańsku z dnia 21 czerwca 1991 r., I ACr 127/91, OSA 1992, nr 1, poz. 8.
Wyrok Sądu Apelacyjnego w Katowicach z dnia 8 listopada 2016 r., I ACa 596/16, LEX nr 2196132.
Wyrok Sądu Okręgowego w Częstochowie z dnia 8 maja 2017 r., I C 59/17, LEX nr 2501381.